

بررسی وضعیت صنعت سیمان در برنامه پنجساله سوم و چهارم توسعه

در فرایند رشد و توسعه اقتصادی کشورها، شاهد دگرگونی در ساختارهای رفتاری و الگوهای مصرفی و تولیدی هستیم. این دگرگونی، بسیاری از انتظارات و پیش‌بینی‌ها را تغییر می‌دهد و شیوه‌های جدیدی در تخمین و محاسبه الگوهای رفتاری را به وجود می‌آورد. طبیعی است که این تغییرات به شکل فزاینده با یکدیگر در تعامل اند و اثرات متفاوتی را به همراه خواهند داشت. از جمله مواردی که در جریان رشد و توسعه اقتصادی کشورها طی دو دهه گذشته نمود یافته است، تحول در ایجاد زیربنای توسعه‌ای شامل ساخت و ساز و گسترش عملیات ساختمان‌سازی، ساخت و بهینه‌سازی کارخانجات، بهبود کیفیت مصالح ساختمانی و استفاده از انواع محصولات سیمانی و بتونی است. به عبارت دیگر الگوهای رفتاری و مصرفی در جهت بهبود کیفیت زندگی و بالا بردن استانداردهای ساخت و ساز به گونه‌ای بوده که بسیاری از پیش‌بینی‌های مصرفی و نیازهای تولیدی را با دگرگونی مواجه ساخته است. در این راستا برخی از کارشناسان بر این عقیده هستند که سیمان به عنوان یک کالای استراتژیک یکی از مهم‌ترین عناصر توسعه محسوب شده و بررسی الگوهای تولید و مصرف سیمان بیان‌کننده این واقعیت است که رابطه‌ای کاملاً مثبت بین فرایند رشد اقتصادی یا مصرف و تولید سرانه این محصول وجود دارد.

ایران هم به عنوان کشوری در حال توسعه تحت تأثیر اثرات توسعه یافتگی قرار داشته و لذا طبیعی است که بسیاری از الگوهای رفتاری، تولیدی و مصرفی در کشور تغییر نماید. یکی از بارزترین این تغییرات، افزایش تولید و مصرف سیمان در کشور است. تولید و مصرف سیمان طی برنامه پنج‌ساله سوم توسعه به ترتیب از ۲۳/۸ و ۲۲/۷ میلیون تن در سال ۱۳۷۹ (با در نظر گرفتن طرح‌های توسعه‌ای) به بیش از ۳۲/۴ و ۳۲/۶ میلیون تن در سال ۱۳۸۳ رسیده است.

وضعیت سیمان در کشور

سیمان یکی از مهم‌ترین مصالح ساختمانی و از جمله استراتژیک‌ترین فرآورده‌های صنایع معدنی است که در ایران سابقه‌ای بیش از ۷۰ سال دارد و در سال‌های اخیر نیز حمایت‌های دولت از صنعت سیمان (حمایت‌های ارزی و ریالی) سبب شده است که ظرفیت تولید این محصول در کشور سیر صعودی داشته باشد.^۱ به طوری که تولید سیمان در ایران از ۱.۳۶۹.۰۰۰ تن در سال ۱۳۴۵ به ۳۲.۴۰۰.۰۰۰ تن در سال ۱۳۸۳ رسیده است. در نتیجه علاوه بر رشد مصرف سیمان در کشور، صادرات این محصول به کشورهای همسایه هم به جهت تقاضای فراوان و قیمت بالای آن افزایش یافته است.

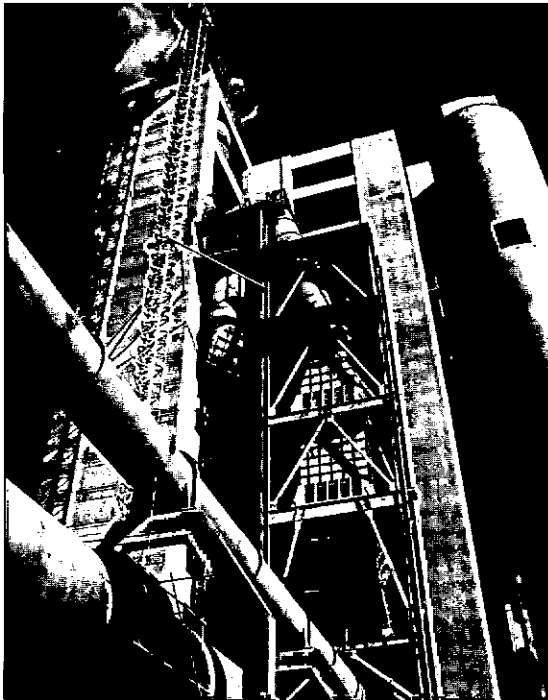
با وجود رشد ظرفیت تولید سیمان در کشور، به دلیل فقدان نظارت کافی و عدم برنامه‌ریزی مناسب برای توزیع داخلی و

صادرات سیمان و نیز به دلیل تفاوت فاحش قیمت‌های داخلی و جهانی، مشکلات عدیده‌ای از قبیل کمبود و گرانی این محصول در کشور ایجاد شده است. برای تبیین این موضوع به بررسی وضعیت تولید، مصرف، توزیع، صادرات و واردات این محصول استراتژیک در برنامه‌های پنج‌ساله سوم و چهارم پرداخته می‌شود.

تولید

۱- برنامه پنجساله سوم

میزان تولید سیمان طی برنامه پنج‌ساله سوم توسعه به طور متوسط سالانه ۷/۷۸ درصد رشد داشته است. به طوری که تولید سیمان در ابتدای سال اول برنامه (سال ۱۳۷۹) از حدود ۲۳/۸ میلیون تن به بیش از ۳۲ میلیون تن در انتها برنامه سوم (سال ۱۳۸۳) رسیده است. عملکرد چهار ماهه اول سال ۱۳۸۴ نیز بالغ بر ۱۰/۷ میلیون تن بوده است.^۱

۲- پیش‌بینی تولید سیمان در برنامه پنج‌ساله چهارم

در صورت بهره‌برداری به موقع از طرح‌های جدید و بهینه‌سازی واحدهای موجود پیش‌بینی می‌شود تا پایان برنامه پنج‌ساله چهارم (سال ۱۳۸۸) حدود ۴۰ میلیون تن به ظرفیت تولید سیمان کشور اضافه شود. بنابراین ظرفیت اسمی تولید سیمان در کشور به بیش از ۷۲ میلیون تن در سال ۱۳۸۸ خواهد رسید. در صورتی که راندمان تولید در طی این سال‌ها ۸۵، ۹۰ و ۹۵ درصد فرض شود، ظرفیت عملی تولید سیمان در سال ۱۳۸۸ به ترتیب حدود ۶۲، ۶۵ و ۶۹ میلیون تن خواهد شد.

پیش‌بینی میزان تولید در هر یک از سال‌های برنامه چهارم به شرح زیر می‌باشد:

۱-۲- سال ۱۳۸۴

در این سال در صورت بهره‌برداری به موقع از طرح‌ها بیش از دو میلیون تن به ظرفیت تولید سیمان کشور اضافه خواهد شد. این میزان افزایش تولید، ظرفیت اسمی تولید سیمان کشور را به حدود ۲۵ میلیون تن خواهد رساند.

۲-۲- سال ۱۳۸۵

در سال ۱۳۸۵ در صورت بهره‌برداری به موقع از طرح‌های جدید و بهینه‌سازی واحدهای موجود بیش از هفت میلیون تن به ظرفیت تولید سیمان کشور اضافه خواهد شد. با احتساب این میزان افزایش تولید، ظرفیت اسمی تولید سیمان کشور به بیش از ۴۲ میلیون تن خواهد رسید.

۳-۲- سال ۱۳۸۶

باتوجه به تعدد گشایش اعتبارهای صورت گرفته در سال ۸۲ و زمان لازم برای اجرای طرح‌ها، پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۸۵، ۱۶ طرح جدید و ۶ طرح بهینه‌سازی با توان تولید ۹ میلیون و ۵۰۰ هزار تن به بهره‌برداری برسند. در این صورت ظرفیت کل با احتساب دو میلیون تن کاهش ظرفیت اسمی تولید سیمان کشور در این سال به بیش از ۵۱ میلیون و ۸۰۰ هزار تن خواهد شد.

۴-۲- سال ۱۳۸۷

اغلب طرح‌هایی که گشایش اعتبار آنها در سال‌های اخیر صورت گرفته در سال‌های پایانی برنامه چهارم به بهره‌برداری خواهند رسید. بنابراین در سال ۱۳۸۸ در صورت بهره‌برداری از طرح‌هایی که زمانبندی آنها در جدول ۳ ارائه شده است، بیش از ۱۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تن دیگر به ظرفیت تولید سیمان کشور اضافه خواهد شد که موجب افزایش ظرفیت اسمی تولید به بیش از ۶۳ میلیون تن خواهد شد.

۵-۲- سال ۱۳۸۸

در این سال هم بسیاری از طرح‌های جدید و بهینه‌سازی به بهره‌برداری خواهند رسید. به طوری که بیش از ۹ میلیون و ۶۰۰ هزار تن به ظرفیت تولید کشور اضافه خواهد شد. مجموع ظرفیت اسمی تولید سیمان کشور در سال پایانی برنامه چهارم توسعه به بیش از ۷۲ میلیون و ۷۰۰ هزار تن خواهد رسید.

در خصوص طرح‌های افزایش ظرفیت (طرح‌های جدید و بهینه‌سازی) میزان افزایش ظرفیت پیش‌بینی شده در طی سال‌های برنامه چهارم (جدول ۲) در صورتی محقق خواهد شد که تمامی این طرح‌ها در موعد مقرر به بهره‌برداری برسند، اما با توجه به تجربیات بخش‌های مختلف در اجرای طرح‌هایی از این دست در کشور و نیز نظر کارشناسان و صاحب‌نظران ذی‌ربط در این خصوص، پیش‌بینی می‌شود که ظرفیت‌های فوق‌الذکر کاملاً محقق نشود. بر این اساس به نظر می‌رسد در حدود ۱۵ الی ۲۰ درصد از طرح‌های مذکور در پایان برنامه پنج‌ساله چهارم به بهره‌برداری نرسند.

مصرف

میزان مصرف سیمان در ایران نیز متناسب با رشد تولید آن افزایش قابل توجهی را نشان می‌دهد. به طوری که مصرف سیمان در کشور از ۱۴۲۸.۰۰۰ تن در سال ۱۳۴۵ به ۳۲.۶۱۱.۰۰۰ تن در سال ۱۳۸۳ رسیده است. به همان نسبت مصرف سرانه سیمان در کشور از ۵۵ کیلوگرم در سال ۱۳۴۵ به ۴۶۰ کیلوگرم در سال ۱۳۸۲ رسیده است.^۲

متوسط رشد مصرف ۴۰ ساله گذشته کشور ۶/۴۸ درصد و متوسط رشد مصرف پنج و سه ساله اخیر به ترتیب ۷/۷۳ و ۱۰ درصد بوده است.

۱- برنامه پنج‌ساله سوم

باتوجه به افزایش ساخت و ساز در کشور و نیز پراکنش جغرافیایی کارخانه‌های سیمان در استان‌های مختلف روند مصرف در چند سال اخیر رشد چشمگیری پیدا کرده است. به نحوی که مصرف از ۲۲/۷ میلیون تن در سال ۱۳۷۹ به ۳۲/۶ میلیون تن در سال ۱۳۸۳ رسید که به طور متوسط سالانه ۷/۷۳ درصد رشد را نشان می‌دهد.

۲- برآورد تقاضای سیمان طی برنامه پنج‌ساله چهارم

الف) محاسبه براساس عملکرد برنامه پنج‌ساله سوم
بر این اساس اگر میانگین نرخ رشد مصرف سیمان طی برنامه

۱۳۸۳ منظم نبوده و تغییرات چشمگیری داشته است. این امر به دلیل تأمین نیاز داخل بوده است.

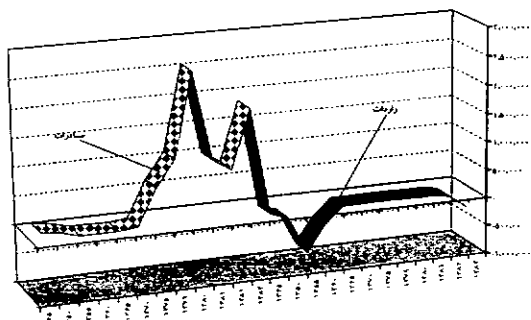
لازم به ذکر است به دلیل کمبود سیمان در کشور، در سال ۱۳۸۴ صادرات سیمان از سوی دولت ممنوع اعلام شد که این امر سبب بروز مشکلاتی در خصوص بازاریابی، برای کارخانجات صادرکننده سیمان شد. در ضمن باید توجه داشت براساس ماده (۱۱۴) قانون برنامه سوم^۵ و ماده (۳۶) قانون برنامه پنج ساله چهارم، جلوگیری از صادرات سیمان غیر قانونی بوده و ممنوعیت صادرات توسط دولت، نقض قانون است.

واردات

به دلیل تفاوت قیمت داخلی و قیمت های جهانی، تولیدکنندگان تمایل فراوانی به صادرات این محصول دارند. به همین جهت و برای حفظ بازار صادرات و براساس تبصره (۱) از ماده (۲) طرح جامع سیمان، شرکت های سیمان موظف شدند بخشی از عایدات حاصل از تفاوت نرخ پایه تا سقف فروش تعادلی خود را برای تأمین واردات سیمان و کلیتر^۶ هزینه کنند. این امر به جهت پیشی گرفتن تقاضای سیمان نسبت به عرضه آن در کشور، به دلیل رونق ساخت و ساز و تأخیر در بهره برداری از طرح های سیمان بوده است که زمینه را برای کمبود و گرانی این محصول آماده کرده است.

این در حالی است که در سال ۱۳۸۳ براساس طرح جامع سیمان از میزان ۱/۵ میلیون تن سیمان و کلیتر مورد نیاز (تعهد واردات) تنها ۲۷۵ هزار تن (معادل ۱۸/۳ درصد) توسط شرکت های سیمان وارد کشور شده است. در پنج ماهه اول سال ۸۴ نیز ۲۳۴ هزار تن سیمان ۲۰۹ هزار تن کلیتر، جمعاً ۴۴۳ هزار تن سیمان و کلیتر وارد کشور شده است. همچنین تا تاریخ ۱۳۸۴/۵/۱ برای واردات ۴۱۲ هزار تن سیمان گشایش اعتبار انجام شده است.

آمار فوق نشان دهنده آن است که از یک طرف شرکت های سیمان به تعهدات خود در قبال واردات سیمان برای تنظیم بازار داخلی، براساس طرح جامع سیمان عمل نکرده اند و از طرف دیگر با صادر کردن محصولات خویش (به دلیل قیمت بالاتر آن در خارج از ایران) کشور با کمبود این محصول استراتژیک مواجه شده که این امر سبب گرانی و ایجاد رانت برای واسطه گران و دلالان شده است.

نمودار ۲- نوسانات میزان صادرات و واردات طی سال های ۱۳۸۳-۱۳۸۵

پنج ساله سوم (۸-۷/۵ درصد) مدنظر قرار گیرد، با این نرخ رشد در پایان برنامه پنج ساله چهارم توسعه، میزان تقاضا برای سیمان در کشور حدود ۴۸-۴۹ میلیون تن خواهد بود.

ب) محاسبه براساس رشد اقتصادی، مصرف و جمعیت^۵

بررسی ها نشان می دهد که مصرف سیمان می تواند تابعی از سه مورد زیر باشد:

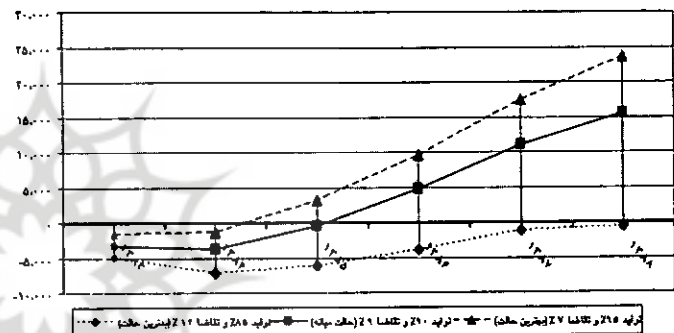
- میزان مصرف در سالیان گذشته

- درصد رشد جمعیت

- درصد رشد اقتصادی در آینده

بر این اساس و با لحاظ کردن شرایط متفاوت، سناریوهای مختلفی می توان تعریف کرد.

با توجه به بهره برداری از طرح های جدید و بهینه سازی در برنامه چهارم و با استفاده از سناریوی مذکور، میزان تولید در مقایسه با مصرف در این سال ها در جدول ۵ و نمودار ۱ (با در نظر گرفتن سه حالت میانه، بهترین و بدترین) خلاصه شده است.

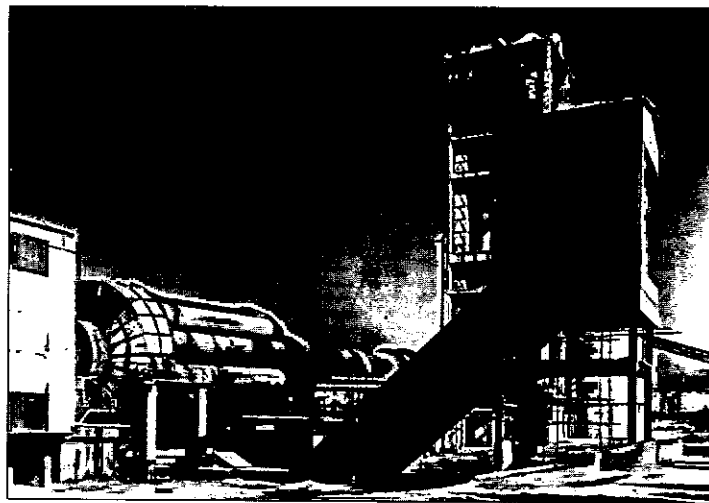

نمودار ۱- میزان مازاد تولید (کمبود) سیمان در برنامه پنج ساله همان گونه که ملاحظه می شود اگر بدترین حالت (تولید با راندمان ۸۵ درصد و رشد تقاضای ۱۴ درصد) در نظر گرفته شود، در تمامی سال های برنامه چهارم با کمبود سیمان در کشور مواجه خواهیم بود. در حالت میانه (تولید با راندمان ۹۰ درصد و رشد تقاضای ۹ درصد) در دو سال اول برنامه کمبود سیمان در کشور وجود خواهد داشت. حتی در بهترین حالت (تولید با راندمان ۹۵ درصد و رشد تقاضای ۷ درصد) نیز کشور، در سال اول برنامه (۱۳۸۴) با کمبودی در حدود ۱/۴ میلیون تن سیمان روبه رو خواهد بود.

صادرات

ایران به سبب دارا بودن مواد اولیه مرغوب، انرژی ارزان به خصوص گاز، برخورداری از نیروی کار متخصص و ارزان، حمایت های دولت و... از یک طرف و نیاز کشورهای همجوار به سیمان از طرف دیگر موقعیت بسیار مساعدی را برای صادرات سیمان به این کشورها دارا می باشد. هر چند نباید فراموش کرد که در حال حاضر طرح های متعددی در کشورهای حاشیه خلیج فارس در دست اجرا بوده و در صورت راه اندازی کارخانجات سیمان در عراق امکان صادرات به این کشورها محدود خواهد شد.

نگاهی به عملکرد صادرات سیمان در برنامه پنج ساله سوم نشان می دهد که صادرات این محصول در طی سال های ۱۳۷۹ الی

توزیع

یکی از مشکلات تولیدکنندگان بعضی محصولات در ایران، قیمت جهانی و قیمت داخلی محصولات تولیدی است که این امر موجب ظهور پدیده‌هایی چون کمبود محصول به دلیل ایجاد بازار سیاه، گرانی محصول نسبت به قیمت مصوب در بازار سیاه، ایجاد فضای رانتی برای دلان و واسطه‌گران، ایجاد و رونق بازار سیاه و احتکار می‌شود. نتیجه این پدیده آن است که محصول تقریباً با قیمت جهانی به دست مصرف‌کننده نهایی می‌رسد. از طرف دیگر مابه‌التفاوت قیمت جهانی و قیمت مصوب داخلی به جای این که نصیب تولیدکننده شود و در مسیر تولید، اشتغال و آبادانی کشور قرار گیرد، به جیب دلان و سودجویان سرازیر می‌شود.

در مورد سیمان هم به دلیل مسائل فوق‌الذکر و نیز تفاوت فاحش قیمت‌های داخلی و خارجی، تولیدکنندگان سیمان تمایل فراوانی به صادرات این محصول دارند. در نتیجه همان‌طور که در بالا ذکر شد کمبود و گرانی سیمان و آشفته‌گی بازار آن در کشور ایجاد شده که با توجه به استراتژیک بودن کالای سیمان سبب بروز بحران در بازار داخلی این محصول شده است. موضوع تفاوت قیمت به حدی تأثیرگذار بوده که برخی سوداگران اقدام به جمع‌آوری سیمان تولیدی برای توزیع داخلی کرده و سپس آن را صادر می‌کنند. البته ناهماهنگی‌های موجود بین وزارتخانه‌های صنایع و معادن و بازرگانی نیز سبب تشدید بحران کمبود سیمان شده است.

در سال ۱۳۸۴ با وجود افزایش تولید سیمان، تقریباً هفت درصد کمتر از سال گذشته، سیمان به مردم تحویل شده که در ۱۵ سال گذشته بی‌سابقه بوده است. این در حالی است که تولید سه ماهه اول سال ۱۳۸۴ تقریباً ۱/۵ درصد بیشتر از مدت مشابه سال قبل بوده است.

مشکلات ایجاد شده در توزیع داخلی ناشی از عوامل زیر می‌تواند باشد:

- ۱- عملی نشدن طرح جامع سیمان در خصوص واردات سیمان؛
- ۲- نظارت ضعیف بر توزیع و تحویل سیمان در داخل؛
- ۳- نداشتن برنامه صادرات که نتیجه آن صادرات بی‌رویه و کنترل نشده سیمان بدون توجه به تأمین نیاز داخل، از محل تولید

داخلی یا واردات سیمان است.

نتیجه‌گیری

- باتوجه به میزان تولید چهار ماهه اول سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی می‌شود میزان افزایش ظرفیت تولید سیمان کشور به حدود دو میلیون تن در پایان سال ۱۳۸۴ برسد. این در حالی است که زمان اوج مصرف سیمان در کشور فصول گرم سال است.

- علی‌رغم رشد تولید سیمان در چهار ماهه اول سال جاری به میزان ۱/۵ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل، برای اولین بار طی ۱۵ سال گذشته میزان عرضه سیمان داخل کشور معادل هفت درصد نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهش داشته است. علت اصلی این امر افزایش صادرات به کشورهای همجوار به دلیل اختلاف فاحش قیمت فروش در داخل (به‌طور متوسط ۴۰ دلار برای هر تن) نسبت به قیمت آن در مبدأ خروجی (حدود ۹۱ دلار برای هر تن) و انگیزه‌های صادراتی بوده است.

- براساس طرح جامع سیمان شرکت‌های تولیدی سیمان در سال ۱۳۸۳ متعهد بودند که ۵۰ درصد مابه‌التفاوت نرخ پایه و سقف نرخ فروش تعادلی را جهت انجام تعهدات واردات اقدام نمایند. این در حالی است که نه تنها تعهدات سال ۱۳۸۳ انجام نشده است، بلکه در سال ۱۳۸۴ حجم صادرات چهار برابر مدت مشابه سال قبل بوده و واردات چندانی نیز صورت نگرفته است.

- دستور ممنوعیت صادرات توسط وزیر سابق صنایع و معادن به کارخانه‌های تولیدی که به تعهدات خود جهت واردات عمل نکرده‌اند به دلیل مسائل ذکر شده در بند فوق و نیز کمبود سیمان در کشور بوده است که براساس قانون برنامه پنج‌ساله چهارم غیرقانونی است.

- باتوجه به میزان پیش‌بینی تقاضا و میزان تولید (در سناریوی حالت میانه) و نیز صادرات بی‌رویه در سال جاری با کمبود سیمان برای داخل مواجه خواهیم بود. اما در سال آینده در صورت بهره‌برداری به موقع از طرح‌های سیمان و نیز تولید کارخانه‌های سیمان با راندمان پیش‌بینی شده و کنترل صادرات و واردات پیش‌بینی می‌شود کمبود سیمان نسبت به سال ۱۳۸۴ کاهش یابد.

به‌طور کلی طرح جامع سیمان دو هدف عمده را دنبال می‌کند:

- الف) مکانیسم خودکنترلی بازار
- ب) نظارت بر عملکرد توزیع و در اختیار قرار دادن سیمان به مصرف‌کنندگان.

در وقع دو دلیل عمده برای عدم موفقیت طرح جامع سیمان وجود دارد:

- ۱- عدم اجرای تعهدات مربوط به قیمت تعادلی بازار از سوی دولت

این امر سبب عقیم ماندن هدف مکانیسم خودکنترلی بازار شد. بنابراین به دلیل عدم اجرای تعهدات مربوط به قیمت تعادلی

پیوست ۱

جدول ۱- عملکرد میزان تولید، مصرف، توزیع، صادرات و واردات سیمان طی سال‌های برنامه پنج ساله سوم

۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۳۲.۱۴۳	۳۰.۴۶۶	۲۸.۴۴۵	۲۶.۵۵۴	۲۳.۸۵۸	توزیع
۳۲.۴۰۰	۳۰.۴۶۰	۲۸.۶۰۰	۲۶.۶۴۰	۲۳.۸۸۰	تولید
۱۸۸۰	۶۳۷	۲۴۷	۱.۰۲۸	۱.۱۲۵	صادرات
۲۷۵	--	--	--	--	واردات
۳۲.۶۱۱	۲۹.۱۹۸	۲۸.۱۹۸	۲۵.۵۲۶	۲۲.۷۳۳	مصرف

منبع: دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

جدول ۲- پیش‌بینی ظرفیت تولید اسمی و واقعی سیمان در برنامه پنج‌ساله چهارم

(هزارتن)

۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۹.۶۵۴	۱۱.۲۱۲	۹.۵۰۸	۷.۳۱۴	۲.۶۲۵		افزایش ظرفیت (واحد‌های جدید و بهینه‌سازی)
۷۲.۷۱۳	۶۳.۰۵۹	۵۱.۸۴۷	۴۲.۳۳۹	۳۵.۰۲۵	۳۲.۴۰۰	مجموع ظرفیت اسمی
۶۱.۸۰۶	۵۳.۶۰۰	۴۴.۰۷۰	۳۵.۹۸۸	۲۹.۷۷۱	۲۷.۵۴۰	(راندمان ۸۵٪)
۶۵.۴۴۲	۵۶.۷۵۳	۴۶.۶۶۲	۳۸.۱۰۵	۳۱.۵۲۳	۲۹.۱۶۰	(راندمان ۹۰٪)
۶۹.۰۷۷	۵۹.۹۰۶	۴۹.۳۵۵	۴۰.۲۲۲	۳۳.۲۷۴	۳۰.۷۸۰	(راندمان ۹۵٪)

منبع: دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

جدول ۳- پیش‌بینی میزان تقاضای سیمان در برنامه پنج‌ساله چهارم

(هزارتن)

۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	سناریو
۴۵.۴۴۳	۴۲.۴۷۰	۳۹.۶۹۱	۳۷.۰۹۵	۳۴.۶۶۸	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد ۷٪)
۴۹.۸۵۱	۴۵.۷۳۵	۴۱.۹۵۹	۳۸.۴۹۴	۳۵.۳۱۶	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد ۹٪)
۵۴.۵۹۶	۴۹.۱۸۵	۴۴.۳۱۱	۳۹.۹۲۰	۳۵.۹۶۴	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد ۱۱٪)
۶۲.۳۸۳	۵۴.۷۲۲	۴۸.۰۰۲	۴۲.۱۰۷	۳۶.۹۳۶	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد ۱۴٪)
۴۷.۰۱۴	۴۳.۶۴۱	۴۰.۵۰۹	۳۷.۶۰۳	۳۴.۹۰۵	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد متوسط برنامه سوم - ۷/۷۳٪)
۵۲.۱۸۱	۴۷.۴۳۷	۴۳.۱۲۴	۳۹.۲۰۴	۳۵.۶۴۰	۳۲.۴۰۰	(نرخ رشد ۱۰٪)

منبع: دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

جدول ۴- محاسبه میزان مازاد تولید (یا کمبود) سیمان در برنامه پنج‌ساله چهارم

۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	سناریو
-۵۷۷	-۱.۱۲۲	-۳.۹۳۲	-۶.۱۱۹	-۷.۱۶۵	-۴.۸۶۰	تولید ۸۵٪ و تقاضا ۱۴٪ (بدترین حالت)
۲۳.۶۳۵	۱۷.۴۳۶	۹.۵۶۳	۳.۱۲۷	-۱.۳۹۴	-۱.۶۲۰	تولید ۹۵٪ و تقاضا ۷٪ (بهترین حالت)
۱۵.۵۹۰	۱۱.۰۱۸	۴.۷۰۳	-۳۸۹	-۳.۷۹۴	-۳.۲۴۰	تولید ۹۰٪ و تقاضا ۹٪ (حالت میانه)

منبع: دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

بازار از سوی دولت، مکانیسم فوق‌الذکر به درستی اجرا نشد. در صورت عملی شدن مکانیسم خودکنترلی بازار سیمان اهداف زیر خود به خود محقق می‌شد.

تنظیم بازار
کاهش واسطه‌گری
سرمایه‌گذاری بیشتر در صنعت سیمان و رشد و شکوفایی بیشتر این صنعت

۲- عدم اجرای تعهدات واردات از سوی برخی تولیدکنندگان این امر با توجه به صادرات کنترل نشده تولیدکنندگان باعث کمبود سیمان و در نتیجه تشدید مشکلاتی از قبیل گرانی و رونق بازار سیاه شد. با توجه به مشکلات فوق‌الذکر، دولت به جای جستجوی راهکاری اجرایی برای اجرای صحیح و دقیق طرح جامع سیمان در اقدامی عجولانه و در حالی که مکانیسم کنترل بازار خود به خود موجود بود (فرارسیدن فصل پاییز و زمستان که موجب کاهش تقاضا می‌شود) اقدام به بازگشت سیمان به سبد حمایتی نمود.

برخی از آثار مهم بازگشت سیمان به سبد کالای حمایتی به شرح زیر است:

- عدم ثبات قوانین در کشور
این مشکل که گریبانگیر تمامی صنایع در کشور است، سبب بالا بردن ریسک سرمایه‌گذاری و در نتیجه سردرگمی و عدم رغبت سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در کشور می‌شود.
- کاهش قیمت سهام شرکت‌های سیمان

این امر حداقل موجب خروج سرمایه از این بخش و در نتیجه رکود این صنعت و طولانی شدن زمان بهره‌برداری از طرح‌های جدید خواهد شد.

- افزایش قاچاق سیمان از کشور

نتیجه این پدیده ضعیف‌تر شدن شرکت‌های تولید سیمان و قوی‌تر شدن واسطه‌گران و دلالان و در نهایت رونق واسطه‌گری و دلالی و رکود تولید و اشتغال در کشور خواهد بود.

- اضافه شدن بوروکراسی اداری

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از زمان مطرح شدن بازگشت سیمان به سبد حمایتی در برخی از کارخانجات سیمان صف‌های طولانی از متقاضیان ایجاد شده است.

پاورقی

۱- با خارج شدن سیمان از سبد کالاهای حمایتی در تاریخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۶ و نیز تصویب طرح جامع سیمان، امید می‌رفت پس از مدتی قسیمت‌گذاری سیمان با مکانیزم عرضه و تقاضا انجام شود. این امر سبب تشویق سرمایه‌گذاران می‌شد. اما با عدم اجرای طرح جامع سیمان و بازگشت مجدد سیمان و بازگشت مجدد سیمان به سبد کالاهای حمایتی در تاریخ ۸۴/۷/۹ این هدف محقق نگردید.

۲- دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

۳- دفتر صنایع معدنی - وزارت صنایع و معادن

۴- در صورتی که صادرات در نظر گرفته نشود. در غیر این صورت با توجه به توان کشور در جذب سیمان در زمان صادرات، متوسط رشد مصرف ۹/۴۷ درصد است.

۵- ماهنامه علمی، فنی، اقتصادی سیمان - شماره ۹۳ - فروردین ۸۴.

۶- چهار سناریوی اول توسط دفتر صنایع معدنی وزارت صنایع و معادن ارائه شده است. دو سناریوی آخر نیز جهت مقایسه با آنها تنظیم شده است.

۷- براساس این ماده تنظیم بازار داخلی موجب ممنوعیت صدور نمی‌گردد. براساس تبصره این قانون دولت موظف به تنظیم بازار است (به منظور تنظیم بازار داخلی و جبران کمبود احتمالی، وزارت بازرگانی مجاز است در مواردی که تشخیص می‌دهد از طریق واردات بدون انتقال ارز نسبت به جبران نیازهای داخلی اقدام نماید).

۸- کلینکر در اصل همان سیمان خالص است که در کوره پخته می‌شود. اما در ترکیب با آب به سرعت سخت شده و افزایش حجم نمی‌دهد. با افزایش مواد فرعی دیگر سیمانی به دست می‌آید که (سیمان موجود در بازار) سریعاً سخت شده و نیز افزایش حجم می‌دهد.

نام واحد	۱۳۸۷		۱۳۸۸	
	طرح‌های جدید	بهینه‌سازی	طرح‌های جدید	بهینه‌سازی
فارس نو				
کاشان				
فراز فیروزکوه				
بهروک				
قشم				
ساوه ۱				
تهران				
ارومیه				
هگمتان				
ازبیل				
خوزستان				
ساوه ۲				
فراز فیروزکوه				
خزر				
غرب				
شمال				
کردستان				
صوفیان				
شهرکرد	۴۰۰,۰۰۰			
سپاهان	۴۰۰,۰۰۰			
مازندران	۴۰۰,۰۰۰			
شاهرود	۴۰۰,۰۰۰			
بجنورد	۴۰۰,۰۰۰			
هگمتان	۴۰۰,۰۰۰			
رفسنجان	۹۸,۰۰۰			
لارستان	۸۴,۰۰۰			
ساروج اصفهان	۲۴۰,۰۰۰			
نائین	۴۰۰,۰۰۰			
گیلان سبز	۴۰۰,۰۰۰			
ایلام	۴۰۰,۰۰۰			
ممتازان	۴۰۰,۰۰۰			
اردستان	۴۰۰,۰۰۰			
صوفیان ۲		۱۰۰,۰۰۰		
ایبک		۱,۲۵۰,۰۰۰		
عمران انارک	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
ساروج بوشهر	۹۹۰,۰۰۰		۶۶۰,۰۰۰	
نهبوند	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
زابل	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
پیوند گلستان	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
کارون	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
لار سبزوار	۶۰۰,۰۰۰		۴۰۰,۰۰۰	
مازندران		۴۵۰,۰۰۰		۱۵۰,۰۰۰
خوزستان			۹۰۰,۰۰۰	
نیزارقم			۶۰۰,۰۰۰	
شرق			۶۰۰,۰۰۰	
عمران اریا			۶۰۰,۰۰۰	
سردار			۶۰۰,۰۰۰	
جوین			۶۰۰,۰۰۰	
رویال سمنان			۶۰۰,۰۰۰	
دهلران			۶۰۰,۰۰۰	
فیروزکوه شرق			۶۰۰,۰۰۰	
ایبک			۴۸۰,۰۰۰	
استهبان			۲۴,۰۰۰	
اکیاتان			۱۲۰,۰۰۰	
آباده			۱۲۰,۰۰۰	
جمع	۹,۴۱۲,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۸,۷۶۰,۰۰۰	۸۹۴,۰۰۰
جمع کل	۱۱,۲۱۲,۰۰۰		۹,۶۵۴,۰۰۰	
ظرفیت اسمی	۶۳۶۷۰,۰۱۲		۷۶۹۲۴,۰۱۲	

